

Lakivaliokunta

Hallituksen esitys eduskunnalle kuluttajaluottosopimuksia ja eräitä muita kuluttajasopimuksia koskevien säännösten muuttamisesta

Talousvaliokunnalle

JOHDANTO

Vireilletulo

Hallituksen esitys eduskunnalle kuluttajaluottosopimuksia ja eräitä muita kuluttajasopimuksia koskevien säännösten muuttamisesta (HE 230/2018 vp): Asia on saapunut lakivaliokuntaan lausunnon antamista varten. Lausunto on annettava talousvaliokunnalle.

Asiantuntijat

Valiokunta on kuullut:

- lainsäädäntöneuvos Sofia Aspelund, oikeusministeriö
- lainsäädäntöneuvos Maarit Leppänen, oikeusministeriö
- oikeusneuvos Kirsti Uusitalo, korkein oikeus
- käräjätuomari, osaston johtaja Jyrki Rinnemaa, Vantaan käräjäoikeus
- oikeusavustaja, asianajaja Kirsi Mustikkamaa-Poutanen, Länsi- ja Sisä-Suomen oikeusapu- ja edunvalvontapiiri
- lakimies Paula Hannula, Kilpailu- ja kuluttajavirasto
- talousneuvoja Anna Lindborg, Espoon kaupunki
- hallituksen jäsen Antti Kumpulainen, Ferratum Finland Oy
- toimitusjohtaja Jari Kivihuhta, Nordea Rahoitus Suomi Oy
- johtaja, lakimies Minna Backman, Takuusäätiö sr
- lakimies Antti Laitila, Finanssiala ry
- lakimies Timo Niemi, Kuluttajaliitto - Konsumentförbundet ry
- puheenjohtaja Outi Ahonen, Oikeushallinnon henkilökunta OHK ry
- johtaja Jennie Flink, Suomen Perimistoimistojen Liitto ry
- käräjätuomari Johanna Helminen, Suomen tuomariliitto ry

Valiokunta on saanut kirjallisen lausunnon:

- sosiaali- ja terveysministeriö
- Finanssivalvonta
- Oikeusrekisterikeskus
- Etelä-Suomen aluehallintovirasto
- Kilpailu- ja kuluttajavirasto

Valiokunnan lausunto LaVL 33/2018 vp

- OP Ryhmä
- Elinkeinoelämän keskusliitto EK ry
- Velkaneuvonta ry

VALIOKUNNAN PERUSTELUT

Yleistä

Lakivaliokunta keskittyy lausunnossaan arvioimaan hallituksen esitystä oman toimialansa kannalta.

Käsitellessään hallituksen esitystä summaaristen riita-asioiden keskittämisestä (LaVM 3/2018 vp — HE 190/2017 vp) lakivaliokunta kiinnitti vakavaa huomiota summaaristen riita-asioiden määrän kasvuun: kun vuonna 2016 summaarisia riita-asioita saapui käräjäoikeuksiin noin 340 000 asiaa, vuonna 2017 niitä saapui jo yli 400 000. Viime vuonna kyseisten asioiden määrä oli jo yli 413 000. Summaariset riita-asiat muodostavat käräjäoikeuksissa merkittävän asiaryhmän, sillä esimerkiksi rikosasioita saapui käräjäoikeuksiin vuonna 2018 noin 59 000 ja hakemusasioita noin 53 000. Lisäksi lakivaliokunta kiinnitti huomiota summaaristen riita-asioiden määrän ja pikaluotto-toilmiön väliseen yhteyteen, sillä ennen pikaluottoja käräjäoikeuksiin saapui noin 150 000 summaarista riita-asiata vuodessa. Valiokunta katsoikin, että vaikka verkossa ja tekstiviestein haettaviin lyhytaikaisiin pikaluottoihin ja luotonantajien ongelmallisiin menettelyihin on puututtu myös lainsäädäntömuutoksin, pikaluottoja koskevaa sääntelyä on edelleen tarpeen kehittää.

Edellä esitettyyn viitaten lakivaliokunta suhtautuu myönteisesti nyt käsillä olevaan hallituksen esitykseen ja sen tavoitteisiin kohtuullistaa kuluttajaluottojen hinnoittelua ja vähentää kalleimpien kuluttajaluottojen aiheuttamia velkaongelmia, sillä kyseiset luotot aiheuttavat suhteettoman paljon velkomustuomioita ja maksuvaikeuksia. Koska ylivelkaantuminen on merkittävä kasvava yhteiskunnallinen ongelma, nyt esitetyt lainsäädännön muutokset eivät kuitenkaan yksin riitä tilanteen parantamiseksi. Muita tarvittavia toimenpiteitä käsitellään tarkemmin lausunnon lopussa.

Kuluttajaluottojen hinnoittelun kohtuullistaminen ja velkaongelmien vähentäminen

Esitykseen sisältyy useita ehdotuksia kuluttajansuojalain (38/1978) muuttamiseksi. Muun muassa kuluttajansuojalaissa säädetty korkokatto ehdotetaan laajennettavaksi koskemaan kaikkia kuluttajaluottoja lukuun ottamatta esinevakuudellisia asuntoluottoja (1. lakiehdotuksen 7 luvun 17 a §). Hintasääntelyn piiriin tulevat siten myös yli 2 000 euron suuruiset luotot ja kaikki hyödykesidonnaiset luotot. Lisäksi korkokatto määritellään nykyisestä luoton todelliseen vuosikorkoon perustuvasta mallista poikkeavasti siten, että laissa asetetaan 30 prosentin yläraja nostetulle luotolle perittävälle luoton korolle. Myös oikeutta periä kuluttajalta muita luottokustannuksia rajataan asettamalla tällaisille kustannuksille päivä- ja vuosikohtainen enimmäismäärä. Niin ikään hintasääntelyn rikkomisen seuraamuksia tiukennetaan.

Lakivaliokunta pitää edellä mainittuja ehdotuksia esityksen tavoitteiden kannalta perusteltuina ja tärkeinä. Ehdotetusta hintasääntelystä seuraa, että luoton hinta on jatkossa perittävä ensisijaisesti nostetulle luotolle perittävän koron muodossa ja vähäisemmässä määrin muina luottokustannuk-

Valiokunnan lausunto LaVL 33/2018 vp

sina, kun nykyisin on tavallista, että keskeinen osa luoton hinnasta muodostuu kuluttajalta peritävistä muista luottokustannuksista kuin korosta. Tämän odotetaan kohtuullistuttavan luottojen hintoja kuluttajan kannalta. Hintasääntelyn muuttuminen luoton todelliseen vuosikorkoon perustuvasta mallista luoton korkoa ja erikseen muita luottokustannuksia rajoittavaan malliin myös parantaa luottojen hinnoittelun läpinäkyvyyttä ja siten selkeyttää järjestelmää ja helpottaa luottojen hintojen vertailua.

Ehdotetut muutokset eivät kuitenkaan ulotu vain kalleimpiin kuluttajaluottoihin, vaan ne koskevat myös muita kuluttajaluottoja, kuten luottolaitosten vakuudellisia luottoja asuntoluottoja lukuun ottamatta, ja korttiluottoja, vaikka kyseisistä luotoista ei ole käytännössä aiheutunut erityisiä ongelmia. Tätä voidaan pitää valitettavana etenkin, kun uudistus edellyttää merkittäviä muutoksia luotonantajien tarjoamien kuluttajaluottojen hinnoittelurakenteeseen ja luotonantajien tietojärjestelmiin. Samojen säännösten soveltamista mahdollisimman laajasti riippumatta luotto tuotteesta ja luotonantajasta puoltavat kuitenkin selkeyssyyt ja tarve estää sääntelyn kiertäminen.

Ehdotettu 30 prosentin yläraja nostetulle luotolle perittävälle korolle ei perustu tutkimustietoon, vaan sen asettamisessa on saadun selvityksen mukaan pyritty ottamaan mahdollisimman tasapainoisesti huomioon, että ehdotettu sääntely koskee hyvin erityyppisiä, luottoriskiltään vaihtelevia luottoja. Ehdotetun ylärajan arvioidaan kuitenkin vaikuttavan erityisesti kaikkein kalleimpiin kuluttajaluottoihin, joissa voidaan nykyisin periä jopa 100 prosentin korkoa. Vaikka ehdotettu yläraja on tällaisia korkoja merkittävästi alhaisempi, lakivaliokunta pitää sitä verraten korkeana ja esittää siksi, että talousvaliokunta vielä arvioi ylärajan tasoa. Ylärajan toimivuutta ja vaikuttavuutta on joka tapauksessa välttämätöntä seurata tarkoin.

Ehdotetun hintasääntelyn soveltamisen kannalta keskeisessä asemassa ovat luottokustannukset. Määritelmän selkeydellä on merkitystä muun muassa tuomioistuimille, koska sääntely tulee sovellettavaksi summaarisessa menettelyssä. Lakivaliokunta pitääkin tärkeänä, että talousvaliokunta vielä arvioi, onko voimassa olevaan lakiin perustuva luottokustannusten määritelmä (kuluttajansuojalain 7 luvun 6 §) hallituksen esityksessä nyt esitettyine täsmennyksineen tässä suhteessa riittävä. Arviointia tehtäessä on kuitenkin huomioitava, että voimassa olevan lain mukainen määritelmä perustuu kulutusluottodirektiivin määritelmään.

Luottokustannusten enimmäismäärää koskevaa sääntelyä sovelletaan hallituksen esityksen mukaan vain lain voimaantulon jälkeen tehtyihin sopimuksiin. Uudistus ei siten vaikuta taannehtivasti ennen lain voimaantuloa tehtyihin sopimuksiin. Se ei näin ollen koske ennen lain voimaantuloa tehtyjä jatkuvia luottosopimuksia siltäkään osin, kun lain voimaantulon jälkeen tehdään uusia nostoja. Tämä heikentää ehdotetun sääntelyn tavoitteiden saavuttamista ja voi tuntua velallisen kannalta epäoikeudenmukaiselta. Lakivaliokunta on kuitenkin päätenyt pitämään ehdotettua voimaantuloa perusteltuna, koska ehdotetut säännökset vaikuttavat merkittävästi myös niiden luottojen hinnoittelurakenteeseen, joihin ei liity erityisiä ongelmia. Sääntelyn voimaantulo taannehtivasti ei olisi tällaisia luottoja tarjoavien luotonantajien kannalta kohtuullista, ja mahdollista olisi, että muutosten taannehtiva voimaantulo johtaisi laajoihin luottojen irtisanomisiin luotonantajien puolelta, mitä ei voida pitää kuluttajien kannalta toivottavana. Taannehtiva voimaantulo olisi myös tuomioistuimille ehdotettua monimutkaisempi soveltaa ja siten myös resurssikysymys. Velallinen taas voi ainakin joissakin tapauksissa irtisanoa vanhan luottosopimuksensa ja hakea uuden sääntelyn piiriin kuuluvaa luottoa. Lisäksi valiokunta korostaa, että tuomioistuimil-

Valiokunnan lausunto LaVL 33/2018 vp

la on jatkossakin velvollisuus viran puolesta puuttua vanhoihin luottosopimuksiin sisältyviin kohtuuttomiin, epäselviin ehtoihin jäljempänä tarkemmin selostetulla tavalla.

Yhteenvedona valiokunta toteaa, että kuluttajansuojalakiin ehdotetut muutokset ovat kokonaisuutena arvioituna oikeansuuntaisia, mutta niiden tehokkuudesta ja vaikuttavuudesta esityksen tavoitteiden kannalta ei ole varmuutta. Huolta aiheuttaa myös se, että ehdotettujen muutosten myötä luotonantajat voivat alkaa tarjota yhä suurempia ja pitkäaikaisempia luottoja, jolloin lainasummat vain nousevat. Tämä riski myönnetään myös hallituksen esityksessä (HE, s. 23). Lakivaliokunta pitääkin välttämättömänä, että esitykseen sisältyvien muutosten toimivuutta ja vaikutuksia seurataan tarkoin ja, jos ongelmia ilmenee, ryhdytään välittömästi korjaaviin lainsäädäntötoimenpiteisiin. Lakivaliokunta esittää, että talousvaliokunta ehdottaa mietinnössään asiasta lausumaa (*Valiokunnan lausumaesitys 1*).

Tässä yhteydessä lakivaliokunta kiinnittää huomiota myös siihen, että hallituksen esityksessä on luovuttu toteuttamasta aiemmin valmistelussa ehdotettua oikeudenkäymiskaaren muutosta, jonka mukaan tuomioistuimen tulisi ottaa nykyistä laajemmin viran puolesta huomioon erityisesti sopimusehdon kohtuuttomuus. Hallituksen esityksestä ilmenee (s. 27), että muutosehdotuksesta luovuttiin jatkovalmisteluvaiheessa sen tuomioistuimille aiheuttamien merkittävien kustannusvaikutusten vuoksi. Kustannukset olisivat lisääntyneet sen vuoksi, että tuomioistuimessa summaarisessa menettelyssä käsiteltävät asiat, jotka käsitellään nykyisin pitkälti kansliahenkilökunnan toimesta, olisivat siirtyneet ainakin tiettyssä siirtymävaiheessa merkittävässä määrin lainkäytöhenkilökunnan eli kärjänotaareiden ja tuomareiden ratkaistaviksi. Oikeusministeriössä tehdyn karkean arvion mukaan muutoksen aiheuttama resurssilisäys hallituksen esityksessä ehdotettuun nähden olisi ollut noin 2 milj. euroa vuodessa hieman yli neljän vuoden ajan (1.9.2019 alkaen vuoden 2023 loppuun asti). Laskelma perustuu siihen, että resurssien tarve oletettavasti vähenisi tietyn siirtymäajan jälkeen, kun hallituksen esityksessä ehdotettu hintasääntely alkaisi vaikuttaa.

Lakivaliokunta toteaa, että tuomioistuimet soveltavat jo nykyisin viran puolesta kuluttajan suojaksi säädettyjä pakottavia säännöksiä, kuten kuluttajansuojalain, korkolain (633/1982) ja saatavien perinnästä annetun lain (513/1999) pakottavia säännöksiä. Tuomioistuinten tulee myös jo nykyisin niin sanotusta sopimusehtodirektiivistä (93/13/ETY), sitä koskevasta unionin tuomioistuimen ratkaisukäytännöstä ja korkeimman oikeuden ennakkopäätöksestä (KKO 2015:60) seuraavin tavoin arvioida kuluttajasopimusten kohtuullisuutta. Korkeimman oikeuden ennakkopäätöksestä seuraa, että kärjäoikeuden on viran puolesta tutkittava, jos on aihetta epäillä kuluttajaluoton luottokorkoa tai muita luottokustannuksia kohtuuttomiksi, ovatko näitä koskevat luottoehdot laadittu selkeästi ja ymmärrettävästi. Jos ehdot ovat selkeitä ja ymmärrettäviä, niiden kohtuullisuutta ei enempää viran puolesta tutkita. Jos ehdot eivät ole selkeitä ja ymmärrettäviä, niiden kohtuullisuus tutkitaan pitemmälle, ja kohtuuttomiksi todetut ehdot jätetään kokonaan huomiotta. Tämä tarkoittaa, että vaatimuksen perustuessa epäselvään sopimusehtoon esimerkiksi luottokoron, siihen perustuvan viivästyskoron tai muiden luottokustannusten osalta vaatimus voidaan hylätä kokonaan viran puolesta tuomiolla selvästi perusteettomana.

Esityksen valmistelussa aiemmin esillä ollut sääntely olisi merkinnyt nykyistä huomattavasti laajempaa kohtuullisuusarviointia, koska unionin oikeuteen nykyisin perustuva tuomioistuimen tutkimisvelvollisuus koskee vain niitä sopimusehtoja, joiden kohtuuttomuuden arviointi on sopi-

Valiokunnan lausunto LaVL 33/2018 vp

musehtodirektiivillä yhdenmukaistettu. Direktiivissä edellytetyn kohtuuttomuusarvioinnin ulkopuolelle jäävät siten erikseen sovitut sopimusehdot samoin kuin sellaiset sopimuksen pääkohteen määrittelyä ja hintaa koskevat ehdot, jotka on laadittu selkeästi ja ymmärrettävästi. Valmistelussa esillä olleen oikeudenkäymiskaaren muutoksen myötä kohtuuttomaan luottokustannusehtoon perustuva vaatimus olisi voitu hylätä, vaikka ehto olisikin laadittu selkeällä ja ymmärrettävällä tavalla. Sääntely ei myöskään olisi rajoittunut vain vakioehtoihin kuluttajasopimuksiin.

Lakivaliokunta pitää valitettavana, ettei oikeudenkäymiskaaren mainittua muutosta voitu tässä yhteydessä resurssisyistä toteuttaa, sillä siihen sisältyi hallituksen esityksenkin mukaan merkittäviä etuja (HE, s. 27). Mainittujen muutosten myötä tuomioistuimen olisi tullut laajemmin kuin nykyisin puuttua viran puolesta myös jo olemassa olevien ja siten uuden hintasääntelyn ulkopuolelle jäävien luottojen kohtuuttomiin hintaehtoihin. Muutoksella olisi ollut myönteisiä vaikutuksia myös järjestelmän selkeyteen ja kuluttajien yhdenvertaisuuteen. Lisäksi muutos olisi merkinnyt sitä, että tuomioistuin olisi voinut säännönmukaisesti puuttua myös sellaisiin kohtuuttomiin kuluvaatimuksiin, joihin uusi luottokustannuskatto ei sovellu esimerkiksi sen vuoksi, etteivät kulut täytä luottokustannusten määritelmää.

Valiokunta pitääkin tärkeänä, että tuomioistuinten resurssitarpeista jatkossa huolehditaan, jos tuomioistuinten viran puolesta suorittamaa sopimusehtojen kohtuullisuuden arviointia katsotaan myöhemmin tarpeelliseksi laajentaa. Tuomioistuimille koituvaa lisätyötä arvioitaessa tulisi tällöin ottaa huomioon, että tuomioistuimilla on jo nykyisin oma-aloitteinen tutkimisvelvollisuus edellä selostetuissa tapauksissa ja että lisäresurssitarve olisi todennäköisesti ainakin joiltakin osin väliaikainen. Lisäksi resurssitarpeita vähentäisi kohtuullisuuden arvioinnin soveltamisalan rajaaminen koskemaan vakioehtoisia luottosopimuksia.

Summaarisessa riita-asiassa haastehakemuksessa annettavat tiedot

Summaarinen riita-asia voidaan panna käräjäoikeudessa vireille tavanomaista suppeammalla haastehakemuksella. Oikeudenkäymiskaareessa ehdotetaan säädettäväksi nykyistä tarkemmin siitä, mitä seikkoja summaarista riita-asiaa koskevassa haastehakemuksessa on annettava. Jos kyse on kuluttajaluottosopimukseen perustuvasta saamisesta, haastehakemuksessa on ehdotetun sääntelyn mukaan ilmoitettava muun muassa luottosopimuksen mukainen luoton määrä tai luottoraja, luottosopimuksen voimassaoloaika päivinä sekä luottosopimuksen mukainen luoton todellinen vuosikorko (4. lakiehdotuksen 5 luvun 3 §:n 2 mom.). Mainittujen tietojen avulla tuomioistuin pystyy laskemaan uuden sääntelyn mukaisen luottokustannusten enimmäismäärän. Tarkennuksilla pyritään siten yksinkertaistamaan kuluttajaluottoihin liittyvän pakottavan sääntelyn huomioon ottamista ja samalla vähentämään kantajille ja tuomioistuimille aiheutuvaa työtä.

Lakivaliokunnan mukaan muutosehdotukset ovat kannatettavia, sillä tuomioistuimelle on keskeistä saada haastehakemuksessa mahdollisimman kattavasti kaikki pakottavan lainsäädännön arvioinnissa tarpeelliset tiedot. Tämä vähentää tarvetta täydennyttää haastehakemuksia, josta aiheutuu tuomioistuimelle lisätyötä. Myös summaarisen menettelyn toimivuuden ja käsittelyaikojen kohtuullisuuden kannalta on tärkeää, että lainsäädäntö ilmoitettavista tiedoista on mahdollisimman yksiselitteistä eikä edellytä tuomioistuimissa tulkintaa. Myös vastaajalle on olennaista saada riittävän täsmälliset tiedot häntä vastaan esitetyn vaatimuksen perusteista, jotta vastaaja voi antaa häneltä pyydetyn perustellun vastauksen. Lisäksi valiokunnan mielestä olisi vastaajien kan-

Valiokunnan lausunto LaVL 33/2018 vp

nalta tärkeää, että helposti saatavilla olisi informaatiota perustellun vastauksen laatimiseksi, esimerkiksi kuluttajaviranomaisten ja talous- ja velkaneuvonnan verkkosivuilla.

Ehdotetussa oikeudenkäymiskaaren 5 luvun 3 §:n 2 momentissa ei edellytetä erillisenä kohtana luoton koron ilmoittamista eikä myöskään sen yksilöimistä, mistä eristä vaaditut luottokustannukset ja muut kustannukset koostuvat. Nämä seikat ovat merkityksellisiä arvioitaessa sitä, onko luottokustannusten enimmäismäärää koskevaa sääntelyä noudatettu. Näin on erityisesti ottaen huomioon, että jos jo nostetulle luotolle perittävä luoton korko on sovittu sallittua suuremmaksi, sekä korkovaatimus että muut luottokustannuksia koskevat vaatimukset on 1. lakiehdotuksen 7 luvun 17 a §:n 4 momentin mukaisesti hylättävä kokonaisuudessaan. Vastaavasti on tehtävä, jos muut luottokustannukset ylittävät sallitun enimmäismäärän. Vaikka voidaan katsoa, että luottokustannusten enimmäismäärää koskevan sääntelyn noudattamisen arvioimiseksi tarpeellisten tietojen ilmoittamista voidaan edellyttää jo voimassa olevan oikeudenkäymiskaaren 5 luvun 3 §:n 1 momentin nojalla, lakivaliokunta pitää selkeyssyistä perusteltuna, että kuluttajaluottosopimukseen perustuvien saamisten osalta edellä mainittujen seikkojen ilmoittamista edellytetään nimenomaisesti pykälän uudessa 2 momentissa.

Edellä esitetyn perusteella lakivaliokunta esittää talousvaliokunnalle, että 4. lakiehdotuksen 5 luvun 3 §:n 2 momenttiin lisätään seuraavat *uudet kohdat*:

3) luottosopimuksen mukainen luoton korko;

4) luottokustannukset ja muut kulut yksilöityinä;

Momenttiin lisättävien uusien kohtien vuoksi hallituksen esitykseen sisältyvien 3 ja 4 kohdan numerointi muuttuu kahta suuremmaksi.

Lisäksi momentin uudet kohdat on tarpeen ottaa huomioon 4. lakiehdotuksen *voimaantulosäännöksen 3 momentissa*, jotta niitä sovelletaan lain voimaantulon jälkeen vireille tulevaan asiaan vain, jos vaatimukseen sovelletaan myös 1. lakiehdotukseen sisältyvää kuluttajansuojalain 7 luvun 17 a §:ää. Lisäksi voimaantulosäännöksen *1 momenttiin* sisältyvä viittaus lain 5 luvun 3 §:n 2 momentin 3 kohtaan tulee tarkistaa koskemaan kyseisen momentin 5 kohtaa.

Summaarisen menettelyn toimivuus ja käsittelyaikojen kohtuullisena pysyminen edellyttävät, että tuomioistuinten tietojärjestelmät mahdollisimman hyvin tukevat ehdotettujen muutosten huomioon ottamista tuomioistuimissa. Näin välttyään manuaaliselta työltä. Tuomioistuinten tiedonsiirto- ja asianhallintajärjestelmiin tehdäänkin uudistuksen vuoksi muutoksia, joista arvioidaan aiheutuvan kustannuksia vuodelle 2019 arviolta 147 000 euroa ja vuodelle 2020 arviolta 16 000 euroa. Myös tuomioistuinten henkilöstövoimavaroja lisätään tilapäisesti sen varmistamiseksi, että summaaristen asioiden käsittelyajat pysyvät kohtuullisina. Lisähenkilöstötarpeiden arvioidaan kohdistuvan vuosille 2020—2022, ja työvoimakustannusvaikutus tälle ajalle on yhteensä 2 100 000 euroa. Lakivaliokunta korostaa riittävästä voimavaroista huolehtimisen tärkeyttä uudistuksen tavoitteiden toteuttamiseksi sekä tietojärjestelmämuutosten suunnittelemista kiinteästi yhdessä tuomioistuinten kanssa.

Valiokunnan lausunto LaVL 33/2018 vp

Velkaongelmien vähentäminen muilla keinoin

Kuluttajien velkaongelmien ennalta estämiseen ja vähentämiseen tarvitaan myös muita lainsäädäntö- ja käytännön toimia. Asiaa tulisi arvioida hallituksen toimesta mahdollisimman laajalaisesti. Tässä suhteessa on myönteistä, että ylivelkaantumisen vähentämistä pohditaan parhailaan eri ministeriöissä. Esimerkiksi oikeusministeriössä arvioidaan positiivisen luottotietorekisterin perustamista luottokelpoisuuden arvioinnin tehostamiseksi samoin kuin kuluttajaluottojen markkinointia koskevan sääntelyn tiukentamista. Lisäksi valtiovarainministeriössä harkitaan uusien makrovakaussäädösten käyttöönottoa kotitalouksien velkaantumisen hillitsemiseksi.

Lakivaliokunta pitää aiheellisena arvioida myös luottotietolainsäädännön muutostarpeita, sillä ne ovat viime vuosina nousseet eri yhteyksissä esiin (ks. esim. LA 28/2018 vp). Muun muassa luottotietorekisteriin merkittävien maksuhäiriötietojen säilytysaikojen pituutta tulee arvioida kiireellisesti ottaen tasapainoisesti huomioon velallisten ja velkojien edut samoin kuin yhteiskunnassa ja luottomarkkinoilla luottotietolain voimaantulon jälkeen tapahtuneet merkittävät muutokset.

Valiokunta kiinnittää huomiota myös erityisesti takuueläkkeellä olevien pienituloisten ulosottovelallisten asemaan ja ulosoton suojaosuuden määrään. Suojaosuuksia tulisi tarkastella kokonaisuuksina, joissa huomioidaan nykyistä paremmin pienten eläkkeiden tason ja elinkustannusten muutokset. Valiokunta viittaakin ulosottokeinojen muutosesityksestä antamaansa mietintöön (La-VM 15/2017 vp) ja katsoo, että ulosoton suojaosuuksien kehittämistarpeita on aiheellista arvioida kokonaisvaltaisesti. Tarkastella tulee myös yksityishenkilön velkajärjestelyssä velallisen maksukyvyyn arvioinnissa huomioon otettavien velallisten välttämättömien elinkustannusten tasoa. Lakivaliokunta esittää edellä mainitusta syystä lausumaehdotuksen sisällyttämistä mietintöön (*Valiokunnan lausumaesitys 2*). Yksityishenkilön velkajärjestelystä annetun lain (57/1993) muutostarpeita on tarpeen arvioida muutoinkin laajemmin. Tämä on tarkoituksenmukaista tehdä esimerkiksi siinä yhteydessä, kun parhaillaan neuvoteltavana olevaa niin sanottua maksukyvyttömyysdirektiiviä (KOM(2016) 723 lopull.) pannaan kansallisesti täytäntöön.

Tarpeen on huolehtia myös kuluttajansuojaviranomaisten riittävästä valvontakeinoista ja resursseista. Myös talous- ja velkaneuvonnan asianmukaiset voimavarat ovat välttämättömiä, koska sillä on merkittävä rooli velkaongelmien ennalta estämisessä ja ratkaisemisessa. Niin ikään tuomioistuinten ja ulosottolaitoksen asianmukaiset voimavarat tulee turvata.

Lakivaliokunta korostaa myös sosiaalisen luototuksen merkitystä, sillä se on tärkeä keino vähävaraisten ylivelkaantumisen ja syrjäytymisen ehkäisyssä. Sosiaalista luototusta koskeva lainsäädäntö on tullut voimaan jo vuonna 2002, mutta tällä hetkellä vain noin 30 kuntaa myöntää sosiaalista luototusta ja luototuksen piirissä on noin 44 prosenttia Suomen väestöstä. Tämä johtuu siitä, että kunnat saavat päättää, tarjoavatko kuntalaisilleen sosiaalista luototusta ja missä laajuudessa. Valiokunnan saaman tiedon mukaan sosiaalisen luototuksen kehittämistä on sosiaali- ja terveysministeriön toimeksiannosta selvitetty vuosina 2014–2015 ja tuolloin on esitetty, että sosiaalinen luototus tulisi ottaa käyttöön koko maassa lainsäädäntöä uudistamalla. Myös lakivaliokunnan mukaan sosiaalista luototusta tulisi olla saatavilla Suomessa kattavasti, joten nykytilannetta on aiheellista jatkossa parantaa. Sote-maakuntauudistuksen toteutuessa sosiaalisen luototuksen on tarkoitus siirtyä osana sosiaalipalveluita maakunnan vastuulle. Asiaa tulisi arvioida tuossa yhteydessä.

Valiokunnan lausunto LaVL 33/2018 vp

Koska maksuhäiriöt ja velkaongelmat ovat merkittävä ja yhä kasvava yhteiskunnallinen ongelma, lakivaliokunta esittää edellä esitetyn valossa, että talousvaliokunta ehdottaa mietinnössään lausumaa, jossa edellytetään hallituksen ryhtyvän lainsäädännöllisiin ja käytännön toimenpiteisiin ylivelkaantumisen ennalta estämisen ja vähentämisen tehostamiseksi (*Valiokunnan lausumaesitys 3*).

VALIOKUNNAN PÄÄTÖSESITYS

Lakivaliokunta esittää,

että talousvaliokunta ottaa edellä olevan huomioon ja

että talousvaliokunta ehdottaa eduskunnan hyväksyttäväksi kolme lausumaa (Valiokunnan lausumaesitykset).

Valiokunnan lausumaesitykset

1. Eduskunta edellyttää, että hallitus seuraa tarkoin kuluttajaluottojen hintasäätelyä koskevan uudistuksen toimivuutta ja vaikutuksia kohtuuttoman kalliiden kuluttajaluottojen tarjontaan ja hintoihin sekä ryhtyy välittömästi lisätoimiin, jos tämä osoittautuu tällaisista luotoista aiheutuvien velkaongelmien vähentämiseksi tarpeelliseksi.

2. Eduskunta edellyttää, että hallitus pikaisesti arvioi ulosoton suojausjärjestelmän ja yksityishenkilön velkajärjestelyssä velallisen maksukyvyn arvioinnissa huomioon otettavien velallisen välttämättömien elinkustannusten tason kehittämistarpeet ja valmistelee tarvittavat säännösmuutokset.

3. Eduskunta edellyttää, että hallitus ryhtyy pikaisesti tarvittaviin lainsäädännöllisiin ja käytännön toimenpiteisiin kuluttajien velkaongelmien ennalta estämisen ja vähentämisen tehostamiseksi muun muassa arvioimalla maksuhäiriötietojen säilytysaikoja sekä mahdollisuuksia parantaa sosiaalisen luotonuksen saatavuus maan kattavaksi.

Helsingissä 24.1.2019

Asian ratkaisevaan käsittelyyn valiokunnassa ovat ottaneet osaa

puheenjohtaja Kari Tolvanen kok

varapuheenjohtaja Eva Biaudet r

jäsen Eeva-Johanna Eloranta sd

jäsen Katja Hänninen vas

jäsen Ari Jalonen sin

jäsen Johanna Karimäki vihr

jäsen Pia Kauma kok

Valiokunnan lausunto LaVL 33/2018 vp

jäsen Antero Laukkanen kd
jäsen Hanna-Leena Mattila kesk
jäsen Juha Pylväs kesk
jäsen Antti Rantakangas kesk
jäsen Veera Ruoho kok
jäsen Mari-Leena Talvitie kok
jäsen Ville Tavio ps

Valiokunnan sihteerinä on toiminut

valiokuntaneuvos Marja Tuokila